

ІНТЕГРАЦІЯ МЕДІА В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ

У статті виокремлено напрями досліджень щодо проблеми інтеграції сучасних медіа в освітній процес; розглянуто зарубіжний досвід досліджень у галузі медіапедагогіки; визначено джерела поза аудиторної медіаінформації, які можуть бути використані у традиційному навчанні; визначені умови підвищення ефективності навчання за допомогою медіазасобів; виявлена сутність електронних медійних технологій; виділено особливості індивідуалізації навчання за допомогою медіа та їх виховний вплив.

Ключові слова: інтеграція медіа; медіа засоби; медіа педагогіка; медійні технології.

Масштаби впливу медіа на різні сфери життя людини зростають з кожним днем. Це вимагає від людини не лише знання сучасних технічних пристроїв та уміння з ними працювати, а й певного рівня критичного мислення (здатності інтерпретувати інформацію, отриману із засобів масової інформації, розуміння різноманітних медіатекстів), навичок самостійної роботи, пов'язаної з пошуком, обробкою, презентацією інформаційного матеріалу тощо.

Сучасні учні, студенти є активними споживачами інформації різноманітних медіа. Уже в 60-ті роки ХХ сторіччя у провідних країнах світу у педагогічній науці сформувався спеціальний напрям – медіаосвіта, покликаний допомогти їм краще адаптуватися в умовах медіакультури. Цілі і задачі медіаосвіти вченими різних країн формулюються по-різному, але в педагогічному аспекті даний напрям вивчає взаємодію медіа з процесами навчання і виховання. Тому метою нашої роботи є дослідження інтеграції медіа в освітній процес.

Розвиток засобів масової інформації/ комунікації і залучення їх до навчально-виховного процесу значно активізували творчі шукання педагогів у багатьох країнах. Існуючий процес комп'ютеризації та інформатизації сучасного суспільства визначив напрями вітчизняних і зарубіжних досліджень, які аналізують різні аспекти проблеми

інтеграції сучасних медіа в освітній процес:

1) соціально-філософська і гуманітарна взаємодія людини і медіа в процесі спілкування;

2) вплив окремих медіа на розвиток, виховання і навчання людини;

3) проблема насильства через сучасні засоби інформації і комунікації.

В. Робак зазначає, що у Німеччині працюють науково-дослідні інститути, що виконують дослідження цієї галузі. Німецький вчений Б. Щерб став першим професором медіа-педагогіки. Він вважає, що медіапедагогіка, насамперед, застосовується у позаурочній роботі і саме там має найкращі перспективи. На його думку, настав час широкого впровадження у навчальних закладах медіа-педагогічних і медіа-психологічних курсів, поряд із курсами з комп'ютерних технологій (Робак В., 2006). Інший німецький дослідник професор С. Ауфенангер зазначає, що медіа-педагогіка як наукова галузь зазнала істотних змін, ставши комплексною наукою, що акумулює відомості з багатьох дисциплін (загальної психології, філософії, освітніх технологій, психології розвитку тощо) (Шариков А. В., 1990). З цією думкою погоджується директор Мюнхенського науково-дослідного інституту медіа-педагогіки Х. Тойнер, яка стверджує, що медіа-педагогіка – це міждисциплінарна галузь, дотична до всіх наук (Мантуленко В. В., 2004). Професор Нюрнберзького університету Д. Шпангел вважає

нагальним завданням для медіапедагогіки вироблення свого ядра, яке на даний момент досить невизначене (Робак В., 2006). На наш погляд, справедливою є думка В. Робака, який зазначає, що в центрі цього ядра мають бути медіа-дидактика й теорія медіавиховання.

У медіапедагогіці німецькі дослідники виділяють такі взаємопов'язані напрями як суспільно-критична та політично вмотивована медійна педагогіка. Перша ставить за мету зміну суспільства за допомогою таких її засобів як здатність ідеологічної критики, впливу на медіасистему, використання альтернативних медій; друга має за мету боротьбу проти маніпуляцій за допомогою медій (Робак В., 2006).

Німецький дослідник професор С.Ауфеннагер описує три можливих варіанти реагування освітньої системи майбутнього на вимоги медіасуспільства: перший – консервативний варіант; другий виходить з ідеї інтеграції, але розглядає її в аспекті асиміляції в традиційних методико-дидактичних підходах; третій покликаний показати, як може здійснюватись інтеграція нових медіатехнологій в освіту в педагогічному супроводі, і що в процесі конкуренції з медіаринком освітня система повинна більш критично підходити до його розгляду (Шариков А. В., 1990).

Подальший розвиток цивілізації залежить від того, як будуть будуватись взаємостосунки медіа з особистістю людини, медіа і культури, медіа і освіти.

Інтеграція медіаосвіти традиційне навчання передбачає, насамперед, отримання позааудиторної інформації у контексті базової освіти. При інтеграції медіаосвіти традиційні навчальні курси велику роль відіграє позааудиторна інформація. Джерелами її можуть бути:

- засоби масової інформації на друкованій основі (книги, газети, журнали);
- електронні засоби передачі інформації (радіо, ефірне, кабельне, супут-

никове телебачення, комп'ютерні мережі, комп'ютерні ігри, мережа «Інтернет» тощо).

Позааудиторна інформація може бути застосована у навчальних цілях, оскільки вона розширює уявлення учнів, студентів про оточуючий світ і процеси, які в ньому відбуваються. Інформація, яка отримується з різноманітних медіа-джерел, на відміну від навчального матеріалу, має низку привабливих для молоді властивостей: вона емоційно забарвлена, актуальна, доступна для розуміння, не вимагає заучування і не підлягає оцінці. Вплив медіа на молоду людину полягає, насамперед, в тому, що цей вплив «неорганізований». Він має характер сприйняття, який відрізняється від сприйняття інформації на занятті.

Існує декілька підходів до використання засобів масової комунікації та інформації:

- інтеграційний (через уже наявні навчальні предмети);
- факультативний (через роботу факультативів, гуртків, клубів);
- спеціальний (введення нового предмету, спецкурсу).

Медіа, інтегровані в традиційні предмети навчального циклу, стають одним із засобів підвищення ефективності навчання, якщо задовольняють наступні вимоги:

- сприяють підвищенню пізнавального інтересу;
- відповідають практичним потребам викладача і студента;
- універсальні у використанні;
- застосовуються з опорою на базову навчальну програму.

При застосуванні сучасних медіа у навчальному процесі значно змінюється роль педагога і самого навчального процесу, його методи і зміст. Сучасні медіа-технології дозволяють індивідуалізувати і активізувати освітній процес у межах колективного навчання. З'явилась можливість у масовому масштабі вирішувати особливий тип задач, спрямованих на рефлексію молоддю своєї діяльності, її саморегуляції, що

реалізується навіть в умовах індивідуального навчання.

Поряд з великим дидактичним потенціалом сучасних медіа існує і ряд психологічних проблем, які достатньо багатоаспектні. Це проблеми місця самих медіа у навчальному процесі та у реалізації навчаючих систем, взаємодія молодої людини з медіа, особливості їх діалогу, актуальним стає наукове обґрунтування проблем захисту людини від маніпулювання за допомогою медіа-засобів.

Деякі особливості застосування цих технічних засобів в освітньому середовищі можна обґрунтувати на основі розуміння сутності електронних медійних технологій, яку складають наступні якості:

- *інтерактивність*, яка сприяє організації взаємодії і самоатестації викладача;
- *мультимедійність*, яка подає об'єкти та процеси не традиційним текстовим способом, а за допомогою фото, відео, графіки, анімації, звука, що створює психологічні умови, які сприяють сприйняттю і запам'ятовуванню матеріалу. Застосування інформаційних технологій навчання забезпечує психофізіологічну орієнтованість навчання, яка передбачає підвищення ефективності навчання і створення оптимальних функціональних станів, які підвищують здатність мозку до засвоєння матеріалу. Сучасні медіа забезпечують одночасну роботу декількох каналів подачі інформації, коли різні середовища доповнюють одне одного. Перед студентами відкриваються можливості творчого використання багатьох інформаційних джерел, кожне з яких має свою мову:

- *здатність до моделювання*, яке являє собою, насамперед, моделювання реальних об'єктів і результатів дослідження; моделювання за допомогою медіа допомагає вивчати об'єкт чи явище в природних умовах, з різних точок зору, задіяти наочно-образні компоненти мислення, що відіграє виключно важливу роль у навчанні, в тому числі при роз'ясненні і засвоєнні багатьох понять;

- *комунікативність*, тобто можливість безпосереднього спілкування, оперативність передачі інформації, контроль за станом процесу; комунікативність вирішує питання доведення інформації в найкоротші терміни, дозволяє дистанційно керувати навчальним процесом, забезпечує його кваліфікованими педагогами незалежно від місцезнаходження студентів;

- *продуктивність*, тобто автоматизація нетворчих, рутинних операцій, на які витрачається багато сил і часу.

Сучасні засоби надання інформації дозволяють суттєво підвищити ступінь ергономічних вимог до навчальних матеріалів: обрати розмір і тип шрифту, розмістити в тексті не лише малюнки, а й звукові фрагменти чи кінокліпи. Виникає нова, з точки зору ергономіки, можливість: учень сам підбирає найбільш ергономічні особисто для нього характеристики матеріалу, що вивчається. Сучасний учень, студент може на свій розсуд ілюструвати текст, що вивчається, зробивши сприйняття особистісним. Він може самостійно перетворювати інформацію, яка отримується з мережі, підбирати аргументи, будуючи їх за певною логікою доказовості, яка відображає його власні уявлення, напрям думки. У результаті студенти більш глибоко проникають в сутність питання, у них з'являється інтерес більш активно працювати з навчальною літературою.

Використання медіа орієнтоване на індивідуалізацію навчання у межах єдиного навчально-виховного процесу. При індивідуалізації навчання кожен студент опановує активну, зорієнтовану конкретно на нього діяльність. При цьому пробуджується мисленнєвий процес, більш повно реалізуються пізнавальні потреби, стимулюється творча активність, студенти отримують можливість обирати оптимальний темп навчання, контролювати і коригувати вивчення матеріалу, причому результати роботи не віддалені, їх видно безпосередньо на занятті.

Медіа мають також великі виховні можливості: привчають до охайності та організованості. Засоби графіки, музичні фрагменти знімають напруження. Робота з медіа розвиває уміння планувати свою діяльність, приймати відповідальні рішення.

Якщо традиційна система навчання стимулює мотивацію досягнення (отримання хороших оцінок, успішна здача екзамену тощо), то використання інформаційних і комунікаційних технологій забезпечує формування пізнавальних мотивів школяра, студента, які сприяють стійкій активності пізнання, підвищують ефективність засвоєння знань.

Всі технології, які будуть впроваджуватись у найближчому майбутньому, стануть називатись технологіями третього тисячоліття, яке стане переломним в розвитку людства. Тому проблема інтеграції медіа в освітній простір потребує пильної уваги з боку філософів, економістів, соціологів, політологів, педагогів, психологів тощо, оскільки ці проблеми можуть бути вирішені лише комплексно.

Таким чином, сучасні медіа – комплексний засіб опанування людиною оточуючого світу в його соціальних, психологічних, художніх, інтелектуальних аспектах, що викликає необхідність вивчення і врахування дидактичного потенціалу нових медіа.

Дослідження інтеграції медіа в освітній процес показують, що відбувається теоретичне осмислення світового досвіду у цій галузі освіти. У засвоєнні такого досвіду, безумовно, багато позитивних моментів, а саме: запозичення нових методик, методів викладання, вивчення теоретичних підходів тощо. Поряд з цим, при запозиченні цілей, задач необхідне обов'язкове врахування української дійсності і менталітету. Тому активізація досліджень у цій галузі є актуальним напрямом розвитку сучасної педагогіки. Перспективними напрямами досліджень є інтеграція медіа у викладання дисциплін різних циклів.

Література

1. Крутов А. Н. Медиапедагогика как способ развития личности и социальной адаптации детей и подростков / А. Н. Крутов. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.kroutov.ru/content/rgs/rgs6.shtml>
2. Мантуленко В. В. Медиобразование в современном мире / В. В. Мантуленко / Традиции и инновации в социальной педагогике: М-лы науч.–практ. конф. / отв. за вып. М. Д. Горячев. – Самара: Изд-во Самарский ун-т, 2004. – С. 114-116.
3. Мантуленко В. В. Образовательные возможности новых медиа / В. В. Мантуленко // Актуальные проблемы воспитания и образования. – Вып. 5. – Сб. науч. статей/ Под ред. М. Д. Горячева. – Самара: Изд-во Самарский ун-т, 2005. – С. 86-93.
4. Онкович Г. В. Медиа-педагогика і медіа-освіта: поширення у світі // Дивослово. – 2007. – № 6. – С. 2-4
5. Робак В. До питання про розвиток медіапедагогіки у Німеччині / Володимир Робак // Другий український педагогічний конгрес: Зб. матеріалів конгресу. – Львів: ТзОВ Камула, 2006. – 601 с. – С. 275 – 286
6. Шариков А. В. Медиобразование: мировой и отечественный опыт / А. В. Шариков. – М.: Изд-во Академии педагогических наук, 1990. – 66 с.

Т. Б. Поясок

ИНТЕГРАЦИЯ МЕДИА В ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЙ ПРОЦЕСС: ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ

В статье выделены направления исследований относительно проблемы интеграции современных медиа в образовательный процесс. Рассмотрен зарубежный опыт исследований в области медиапедагогике; определены источники внеаудиторной медиаинформации, которые могут быть использованы в традиционном обучении; определена сущность электронных медийных технологий; выделены особенности индивидуального обучения при помощи медиа и их воспитательное влияние.

Ключевые слова: интеграция медиа; медиапедагогика; медиасредства; медийные технологии.

T. Poyasok

INTEGRATION OF MEDIA INTO EDUCATIONAL PROCESS: PROBLEMS AND PROSPECTS

The article distinguishes directions of researches in relation to the problem of integration of modern media into educational process; examines foreign experience of researches in the field of mediapedagogics; determines the sources of after-classes media information, that can be used in traditional studies; determines terms of increasing efficiency of study by means of media facilities: assistance for increasing cognitive interest, accordance to the practical necessities for a teacher and a student, universality in use, application with the help of the basic educational program; outlines the role of a teacher in modern educational process; distinguishes the psychological problems of using modern media in educational process; finds out the essence of electronic media technologies that consist of the following qualities : interactivity, multimedia, ability for a design, communicativeness, productivity; accepts attention to increase the degree of ergonomics requirements to educational materials, providing individualization of the study by means of the media; defines educational impact of modern media into educational process, concludes modern media as complex means of the human's understanding of the world.

Keywords: *integration of media in the educational process; media technology; media tools; mediapedagogics.*

Рецензенти:

Сисоєва С. О. – д. пед. н., проф., чл.-кор.
НАПН України,
Чернуха Н. М. – д. пед. н., проф.

Стаття надійшла до редакції 16.12.2013